

Korte levensschets van wijlen den heer Christian Gottlieb Blumhardt, in het leven Director van het Zendeling-Gesticht te Bazel : benevens de lijkrede op denzelfden, uitgesproken op den 22 December 1838 in de St. Pieterskerk aldaar

<https://hdl.handle.net/1874/355701>

gla KORTE LEVENSSCHETS

19

VAN WIJLEN DEN HEER

CHRISTIAN GOTTLIEB BLUMHARDT,

in leven Director van het Zending-Gesticht

TE BAZEL.

BENEVENS

DE LIJKREDE OP DENZELVEN,

DOOR

S. LA ROCHE,

PREDIKANT TE BAZEL.

*Vitgesproken op den 22 December 1838, in de
St. Pieterskerk aldaar.*

UIT HET HOOGDUITSCH.

Te ROTTERDAM,
bij M. WIJT & ZONEN.

1840.

55]

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 101

LECTURE 1

MECHANICS

CHAPTER 1

INTRODUCTION

1.1

1.2

1.3

SCHETS DER LEVENSGESCHIEDENIS

VAN DEN HEER

CHRISTIAN GOTTLIEB BLUMHARDT,

Director van het Zedelingsgesticht te Bazel.

CHRISTIAN GOTTLIEB BLUMHARDT, werd te *Stuttgart*, in het koninkrijk *Wurtemberg*, op den 29 April 1779 geboren. Zijn vader MATTHEUS BLUMHARDT, was van beroep schoenmaker, hij was een arm maar godvruchtig man, wien de behoudenis zijner ziel en het tijdelijke en eeuwige welzijn zijner kinderen zeer ter harte ging. In nog hoogere mate was dit het geval bij de moeder des ontslapenen; hoewel afkomstig uit eenen zeer nederigen stand, en geene beschaafde opvoeding genoten hebbende, had echter de stille, onafgebroken omgang met den Heiland in het gebed, haren geest zoo veredeld, haar verstand zoo krachtvol ontwikkeld, haar gemoed zoo rijk en tevens zoo fijn gevoelend gemaakt, dat zij tot de uitstekendste bewoners harer geboorteplaats behoorde, en dat haren omgang door de godvruchtige leeraren van de stad harer inwoning zeer gezocht werd. De ontslapene was de tweede van het zestal kinderen en de oudste der zonen. Reeds vóór zijne geboorte, had de moeder, door gebeden, dit kind geheiligd en Gode opgedragen, en het was ook daardoor, dat hij van zijne geboorte af tot

aan haren dood, haar bijzondere lieveling was; in zijn zacht en voor liefde zoo open gemoed, strooide zij al vroeg de zaden van godsvrucht, zij onderwees hem met wijsheid en innemende liefde, in de eerste beginselen der bijbelsche geschiedenissen en der goddelijke openbaringen, en zegende, bekrachtigde en bevochtigde dit nitgestrooide zaad door hare gebeden. Dit was de reden, dat reeds in zijne kindsche jaren, een heilig ontzag voor God, en eene warme liefde tot den Verlosser, in zijn hart geplant werden, welke hem *zijn geheele leven door* bijbleven; en dit een en ander verwekte in zijn binnenste eene zoo groote liefde tot zijne moeder, dat onze vriend, nog in de dagen zijns ouderdoms, dikwijls met tranen in de oogen van zijne hem zoo dierbare moeder sprak.

De lichamelijke gesteldheid van den ontslapenen was reeds vroeg zwak, ziekelijk en gevoelig; dit was de oorzaak dat hij reeds als kind en naderhand als jongeling zeer beschroomd was, en den omgang met onbekenden vaak ontweek. Nadat hij door zijne moeder in de eerste grondbeginselen onderwezen was, werd hij in zijn tiende levensjaar ter sehole gezonden, alwaar hij door zijne vrolijke makkers dikwijls, om zijne beschroomdheid en om zijnen kleinen en zwakken lichaamsbouw, bespot werd, terwijl hij daarentegen door zijne leergierigheid en door zijne verzamelde kennis allen voorbijstreefde. Maar het treffendste wachtte hem nog. Zijne dierbare moeder, aan welke hij zoo met geheel zijn hart verbonden was, verviel in eene diepe zwaarmoedigheid, verloor weldra het geregeld gebruik harer geestvermogens, en werd door

eene wanhopige doodsangst, als het ware verteerd. Dit deed het zoo vurig minnende hart des kinds versmelten; eene onuitdrukkelijke smart en een onuitbluschbaar verlangen naar den dood maakte zich van hem meester. Tranen en klagten waren zijne spijzen. Zijne aange-naamste bezigheid was, te denken aan de eeuwigheid en aan den hemel; en als hij met zijne schoolmakers was, hinderde het hem, hen zoo vrolijk en opgeruimd te zien, daar het hem onbegrijpelijk scheen, dat men op deze wereld lagen konde. Deze treurige toestand zijner moeder duurde drie jaren; de huisselijke smarten, de armoede en de uitoefening van zijn beroep, hadden zijnen vader niet toegelaten, voor de opvoeding zijner kinderen naauwkeurig zorg te dragen en zoo waren deze zonder eenige hulp, niet ongelijk aan schapen die van den herder waren afgedwaald.

Deze ondervindingen lieten in het gemoed des ontslapenen, eenen onuitwisschbaren, ernstigen en zelf zwaarmoedigen indruk achter, waarvan de sporen zelf op zijn aangezicht te vinden waren, als een bewijs van de diepe smarten, die hij in de jeugd ondervonden had. Maar zeer langen tijd daarna schreef hij zelve: „Ik ben ten hoogste verblijd, dit lijdenstijdvak in de lente mijns levens doorworsteld te hebben. Het was gewin voor mij, dat de Heer mijn jeugdig hart, door lijden wilde heiligen, want hierdoor kreeg ik behoefte aan het onzichtbare, aan het hemelsche.”

Na verloop van drie moeilijke en door droefheid gekenmerkte jaren, herstelde de geliefde moeder op het onverwachtst; met die herstel-

ling daalde ook weder troost in het hart des kinds neder, en nu in zijn dertiende levensjaar getreden, begon hij zich met allen ernst voor te stellen, welk beroep hij nu voor zijn volgend leven kiezen zoude

Zijn vader had reeds lang gehoopt, dat hij in dezen zijnen oudsten zoon, een steun in zijn handwerk vinden zoude, en nu werden ook waarlijk toebereidselen gemaakt, om hem ten minste de eerste onderrigtingen te geven, tot het aanleeren van dit ambacht. Niettegenstaande de overgrootte afkeer zijns harten tegen hetzelfde, durfde de knaap zijnen vader niet te wederstreven; de eerste proef werd genomen, doch hij was hierbij zoo onvatbaar en ongeschikt, dat zijn vader hem reeds na weinige uren, ontevreden uit de werkplaats henen zond, hem de woorden toevoegende: „U kan men tot niets gebruiken.” Half treurig, half verblijd, vlood de knaap weg en ging met alle vlijt weder aan het leeren, menigmaal verschool hij zich op de vliering, om daar in zijne weinige boeken te lezen. Het gelukte hem in dien tijd, van eenen zijner medescholieren eene latijnsche spraakkunst te leenen, die hij met onafgebroken ijver doorlas en zich geheel eigen maakte, en wel zoo bedekt dat niemand het bemerkte. Alleen deelde hij het eens aan zijne moeder mede en zij bragt het bij zijnen vader daarheen, dat hem werd toegestaan om bij eene zijner betrekkingen onderwijs in de latijnsche taal te ontvangen. Daar hij van hem een goed getuigenis ontving, stemde zijn vader ten laatste er in toe dat zijn zoon onderwijzer der jeugd mocht worden. Met vreugde begaf zich de wel-

7

dra veertienjarige jongeling tot eenen schoolmeester, die hem in het geven van onderwijs opleiden zoude, en hem weldra de eerstbeginnende scholieren ter onderrigting toevertrouwde; hij oefende zich daarenboven, onder het geraas maken der knechten zijns vaders, steeds verder in de latijnsche taal. Onder dit alles werd zijn inborst vrolijker, en kreeg hij meerdere behoefte om zich aan anderen mede te deelen. Zijne onderwijzers prezen en verhieven hem ter oorzake zijner vlijt en bekwaamheden; maar ook daardoor gaven zij aanleiding tot eenen zwaren inwendigen strijd, waarvan hij eenige jaren later dus schrijft: » De zelfvoldoening trachtte zich van mij meester te maken; maar ik zal de wapenen tegen dit ondiër, niet dan met mijnen dood nederleggen. »

Ondertusschen bevredigde zijne tegenwoordige bezigheid zijnen geest, die naar voorwaarts streven dorstte, in geen en deele; datgene wat hij in zijne toenmalige betrekking leeren kon, had hij zich weldra eigen gemaakt, en hij haakte er naar om dagelijks nieuwe en meerdere kennis te verkrijgen. Het was daarom, dat hij in stilte in briefwisseling trad met eenen bloedverwant, die onderwijzer te *Nurtingen* was, en verzocht dezen, of hij hem tot zijn onderwijs wilde toelaten; hij beloofde, in het vervolg zijn kostgeld uit eigen verdiensten te zullen betalen. Zijn bloedverwant stond het aan hem gerigt verzoek toe, en met blijde verrukking deelde hij dit berigt aan zijne moeder, en deze hetzelfde zijnen vader mede, doch de laatste schudde het hoofd en weigerde zijne toestemming te geven. Nu trad de diepbedroefde knaap

voor den vader en sprak tot hem, dat hij dan nu in gehoorzaamheid schoenmaker wilde worden. Dit trof zijnen vader en brak zijn hart; bewogen gaf hij de zoo gewenschte toestemming. Op den 23 April 1792 ontving hij bij het afscheid nemen den moederlijken zegen, en zijn vader begeleidde hem, onder mededeeling der teederste vermaningen naar *Nurtingen*.

Het was daar dat een nieuw levenstijdperk voor onzen ontslapenen begon. De waardige en voortreffelijke onderwijzer, bij wien hij thans was, leerde hem met geoefende behandeling eene geregelde orde in zijne studien te houden, en weldra had het helder verstand van den knaap, zijn onvermoeide ijver en zijne onwankelbare trouw zijne medeleerlingen overtroffen. » Mijn leven, » zoo schrijft hij zelve, » was toen regelmatig en eenvoudig; ik gevoelde mij in mijne eenzaamheid gelukkig, omdat ik mij geheel aan mijne werkzaamheden overgegeven had. »

De waardige zoon zijner zoo hartelijk geliefde moeder te worden, was zijn hoogste wensch. Maar de wonderbare hand des Heeren, die hem reeds van zijne vroege jeugd tot zich getrokken had en die hem aan zich gewennen wilde, ontnam hem weldra het dierbaarste op aarde. De laatste met bevende hand geschreven brief zijner moeder, ontbood hem op het spoedigst naar *Stutgard*; door angst bijna bewusteloos liep hij naar zijne vaderstad, en kwam nog even voor haar einde, aan haar sterfbed. De laatste woorden van hare stervende lippen: » Kind! blijf den Heiland getrouw, » waren hem altijd onvergetelijk. Haren dood, die in het

jaar 1793 plaats had. maakte hem, gelijk hij zelve dit naderhand getuigde, begeeriger naar de eeuwigheid, en verlangender naar de vaderlijke woning in den hemel. Zijn hart was meer boven, daar Christus is, dan gehecht aan de aarde, en nog na vele jaren, verwekte de gedachte aan zijn onherstelbaar verlies bij hem de smartelijkste gewaarwordingen, doch ook juist daardoor werd zijn gemoed meerder opgeruimd, zijn werk steeds ijveriger en met meerderen zegen bekroond. In zijn zestiende levensjaar (1794) verliet hij *Nurlingen*, dewijl hij naar verdere vorderingen in de wetenschappen streefde. Zoo kwam hij te *Stutgard* terug; maar hij kwam er zonder vriend, zonder raadgever, zonder bepaalde bezigheid. Zijn vader kon, wegens zijne behoefte omstandigheden, hem geene ondersteuning geven. Het was daarom dat de overledene door het geven van huisonderwijs, trachtte zich eenig inkomen te verschaffen; met de grootste moeite echter kon hij toegang tot eenige gezinnen verkrijgen, om derzelve kinderen bijzonder onderrigt te geven; maar eindelijk gaf hem de Heer na langdurig en aanhoudend gebed, eenen getrouwen raadsman en beschermer, die hem den toegang tot zijne boekerij verschafte en hem zelf onderrigt in de grieksche taal gaf. Dit een en ander vervulde zijn hart met de vurigste dankbaarheid jegens den Heer en hij vatte nieuwen moed, verkreeg door bijzonder onderwijs te geven de middelen om te kunnen studeren, en werkte van des morgens vijf ure tot laat in den nacht voort. Hij had bijna met niemand verkeerig. Zijne tijdgenoten waren hem te gedachteloos en

het was om die reden dat hij den omgang zocht van vrome, kundige en ervaren mannen. Door hen werd hij in hunne godsdienstige bijeenkomsten gebragt, te midden van welke hij zich zoo wel naar den geest gevoelde, en de diepste indrukken verkreeg van de zaligheid van het Evangelie. Daar hij toenmaals meer over dezelve dacht, dan werkelijk ondervinding daarvan had, bad hij God ernstiglijk in een zuiver Evangelies en helder godsdienstig denken en leven gebragt te mogen worden.

Ondertusschen was hij zijn negentiende levensjaar ingetreden en hij begon er ernstig over te denken, om in de godgeleerdheid, waartoe hij steeds eene bepaalde neiging gevoelde, aan 'slands hoogeschool te *Tubingen* te studeren. De armoede zijns vaders was hem echter een groote hinderpaal; moeilijker en bijna ontmoedigend was voor hem nog, een besluit van den toenmalig regerenden Hertog, waarbij het namelijk aan zonen uit den behoefstigen burgerstand verboden was, in de godgeleerdheid te studeren.

Hij bad vurig tot God en smeekte Hem om hulp en uitkomst; en ziet wat gebeurt er? Zes weken na de bekendmaking van bovengemeld besluit, werd hetzelfde door de Landsstaten opgeheven en vervallen verklaard. Eindelijk was er nog een bezwaar, dat de volvoering van zienen wensch grootelijks hinderlijk was. Zijne stem was sedert twee jaren zoo zacht, en zijne spraak zoo heesch, dat men hem zelf van zeer nabij niet verstaan kon. Alle aangewende geneeskundige hulp was te vergeefs geweest; de tijd van het onderzoek om op de hoogeschool

toegelaten te kunnen worden, naderde met rasche schreden, en bij dat onderzoek was het de gewoonte, dat elk die in het godgeleerde seminarium te *Tubingen* wenschte opgenomen te worden, eene afscheidsrede in de school te *Stutgard* houden moest, en toch verbeterde zijne stem niet. Zijn angst steeg hoog; de onderwerpen die tot grondslag der onderscheidene redevoeringen leggen moesten, werden reeds uitgedeed; met beving geeft hij zich ook aan om een onderwerp te ontvangen, waarover hij eene rede houden zoude. Hij werkte onder gedurig gebed tot God zijne redevoering uit, en gaat daarop in het bosch eene proef nemen om luid te spreken, hij gebruikt nogmaals allerlei geneesmiddelen, doch alles te vergeefs. Hij gaat nog eens naar zijnen geneesheer en verzoekt hem dringend, alles te beproeven om hem te helpen; nog een middel geeft deze hem aan de hand, maar zonder eenige hoop op een gelukkig gevolg. Hij spoedt zich naar huis, gebruikt dit middel, onder gebed tot God, tot dat zijn keel geheel raauw werd, en ziet een helderder en sterker toon van zijne stem komt van tijd tot tijd te voorschijn, hij gaat voort met zich te oefenen, hij verkrijgt gedurig meer magt over zijne stem en kan ten laatste luide en duidelijk spreken. De dag des onderzoeks is aangebroken, getroost treedt hij op het spreekgestoelte en tot verbazing van alle aanwezenden, draagt hij met eene duidelijke en heldere stem zijne rede voor. Hij ging vervolgens buiten naar het veld, om God te danken voor zijne uitredding, en toen hij daarna naar huis keerde, kwamen zijn vader en zijne broeders hem

reeds te gemoet met de tijding, dat hij in het theologisch seminarium te *Tubingen* toegelaten en opgenomen was.

Onze ontslapene betrok met ootmoedige en warme dankbaarheid aan God de hooge school, en verwierf zich weldra de achting en liefde zijner onderwijzers en bestuurders. Met onvermoeiden ijver legde hij zich op zijne studien toe, en verzamelde hij eenen schat van kennis. Hij verkeerde met eenige weinige vrienden, en was hun een voorbeeld van godsvrucht, bescheidenheid, nederigheid en trouw, en velen zijner medestudenten erkennen nog heden, dat hij voor hen een leidman was op den weg der godzaligheid. Tot in zijne laatste levensdagen, sprak hij nog steeds met innige dankbaarheid en diepe hoogachting van zijne vrome en geleerde leermeesters, de nu reeds zalige **STOR** en **SCHNURRER**.

In het jaar 1803 werd hij, na een voor hem gezegend verblijf van vijf jaren op de hoogeschool te *Tubingen*, in zijn vierentwintigste levensjaar, door eenige vrienden te *Basel* beroepen tot secretaris van het Duitsche Christendoms-Genootschap aldaar; welk beroep hij met genoegen aannam. Zwak en ziekelijk naar het ligchaam, maar sterk en helder naar den geest, trad hij met zijnen hem tot aan den dood toe dierbaren vriend, den Heer **SPITTLER**, in zijne nieuwe betrekking en werkte met hem, met opofferende liefde en met onbekenden zegen in deze hem zoo dierbaar geworden stad; velen aldaar gedenken thans nog met dankbaarheid den tijd van zijn toenmalig verkeer, en verheugen zich nog over den troost en de verkwik-

king, welke hij, die zoo vroeg reeds met lijden als het ware vertrouwd was geworden, hun door toespraak en betooning van deelneming bewees. Ook in zijne leerredenen heeft de ontslapene zeer veel heerlijks en vertroostends toegesproken, en zijne Homiliën over de opwekking van Lazarus, die hij toen uitsprak en naderhand door den druk algemeen maakte, zijn reeds voor velen in alle landen tot grooten zegen en opbouw geweest (1). Voornamelijk waren de godsdienstige toespraken, die de overledene in vele Bazelsche gezinnen voor kinderen hield, rijk en overvloedig gezegend; aan de ziekbedden was hij meermalen een liefderijk en daardoor zoo geschikt trooster, en ook in de verte werkte hij gezegend, door briefwisseling en door de *Basler Sammlungen*. Hij werkte ten zelfden tijde ijverig mede tot de oprigting van

(1) In het jaar 1827 verscheen bij FELIX SCHNEIDER te Bazel, de 2de druk van bovenbedoeld werk van wijlen C. G. BLUMHARDT, onder den tijtel van *Lazarus der Kranke, Sterbende und Auferweckte*, in het licht. — Mogten sommige Lezers met de hoogduitsche taal onbekend, begeerte hebben dit werk te lezen, gedeeltelijk kan aan zoodanig verlangen voldaan worden door de mededeeling, dat in navolging van het genoemde werk van wijlen C. G. BLUMHARDT, door eenen leerling van denzelfven Ds. L. BONNET, het elfde hoofdstuk van het Evangelie van Johannes, voor zoover het de geschiedenis van Lazarus bevat, nitvoerig ook in zijnen geest is behandeld, en dat van dit laatste werk eene nederduitsche vertaling bestaat, ten jare 1834 bij A. B. SAAKES te Amsterdam uitgegeven, met het navolgende opschrift: *Het Huisgezin van Bethaniën; Overdenkingen over de ziekte, den dood en de opstanding van Lazarus, enz.*, door L. BONNET, Dienaar van J. C. en Herder van eene der fransch-Gereform. Kerken te Londen, uit het Fransch door D. T. DE HAAS, Predikant te Nieuw Loosdrecht.

het Bazelsche Bijbelgenootschap. Ja, er zijn nog vele getuigen in leven, die het aandenken aan die verledene gezegende dagen, met aandoening in hunne harten bewaren.

In het jaar 1807 werd hij door het Wurtembergsche Consistorie in zijn vaderland terug beroepen, alwaar hij eene onverdeelde achting en liefde genoot onder de beroemdste en waardigste maanen. Hij werd in onderscheidene landelijke gemeenten na elkander tot predikant beroepen, hij werkte ook daar tot veler zegen en vergaderde zich daar reeds vele vruchten voor den grooten dag des oogstes. In het jaar 1809 werd hij beroepen tot predikant bij de gemeente te *Burg bij Neustadt in Wurtemberg*, en trad ter zelfder tijd in het huwelijk met zijne nu bitter bedroefde weduwe, *JULIA MAYER van Tubingen*. Met blijmoedigen ijver betrad hij zijnen nieuwen werkkring, en was er voor velen een vader, vertroester, vriend en raadsman. Terwijl hij alzoo, aan de eene zijde, het evangelie met de hem zoo eigene duidelijkheid en helderheid, op het nadrukkelijkst verkondigde en het eeuwige heil van de zielen der leden zijner gemeente, met trouw en zegen behartigde, arbeidde hij, aan den anderen kant, met onafgebroken ijver aan de verdere vorming van zijnen eigenen geest voort, hij zette vele uitstekende engelsche werken in de hoogduitsche taal over, maakte die daarna door den druk gemeen, en breidde op die wijze den kring zijner werkzaamheden al meer en meer uit. Voor alles werd hij echter te dier tijd zijnen jongeren broeders en zusters, die nu van tijd tot tijd in het bedrijvige zelfstandige leven en werken traden, tot eenen

vader; overal waar men zulks begeerde gaf hij raad, hulp en troost, bragt alles in orde en wekte den moed wederom op; en deze trouwe, vaderlijk radende en helpende liefde, hebben de zynen tot aan zynen dood van hem ondervonden, en het is ook daardoor, dat hun zyn verlies thans dubbel smartelijk is.

Ondertusschen vormde zich te *Bazel*, te midden der oorlogstooneelen en rampen die het jaar 1815 kenmerkten, eene zendelingsvereening, door vele vrienden van het Godsrijk, die zwanger gingen met het plan om een instituut ter opkweeking van zendelingen in het geloof, daar te stellen. Dat plan kwam tot rijpheid, en het kwam er slechts op aan om eenen man te vinden, welke men het bestuur dezer inrigting konde toevertrouwen. De keus viel eenparig op den Heer *BLUMHARDT*, tot wien nog in October van dat zelfde jaar de beroeping werd overgebracht. Met vreugde nam hij die aan en vatte *in het geloof* het werk op, waar alleen *in het geloof* kon gehandeld worden. Het volgende jaar (1816) vertrok hij met drie jonge menschen, die zich aan het zendelingswerk wenschten toe te wijden, en die de eerstelingen van deze inrigting geworden zijn, uit *Wurtemberg*, kwam alhier aan begon in den naam des Heeren dit werk, waarvan de ontslapene met stervende lippen getuigde: „De Heer heeft het gegrondvest; weest getroost het zal in stand blijven en nog bij vele volken en in vele landen, zal het zalige licht des Evangelies van uit dit huis opgaan, tot dat de Heer komt.”

Wat zullen wij nu verder zeggen van den tijd, dien hij van toen af tot nu toe, bijna

drieëntwintig jaren lang in deze stad heeft doorgebracht? Wij hebben zijnen arbeid en zijne werken gezien; wij hebben zijne dragende, verschoonende en helpende liefde ondervonden; zijne nederigheid, zijn geloof, zijne fijngevoelende zachtheid hebben wij leeren kennen; maar zijnen omgang met den Heer, zijne gebeden in zijne binnenkamer, zijne zorgen, zijne tranen, zijn slechts bij enkelen bekend, slechts de Heer kent die naauwkeurig. Zijn nederig uiterlijk voorkomen deed wel meestal naauwelijks bekend worden, welk kostbaar, door lijden gelouterd goud, binnen deze ondoorschijnende, onaanzienlijke aardsche woning verborgen lag, en het was daardoor dat sommigen, die noch met zijne inwendige, noch met zijne uitwendige levensomstandigheden bekend waren, of, hem over het algemeen slechts eenzijdig beoordeelden, of hem ligt verketterden. Maar wanneer hij zoo behandeld werd, boog hij zijne knieën voor God en zeide menigmaal, dat de menschen nog veel te medelijdend met hem handelden.

Een groot aantal van Zendelingskweekelingen stond in den loop dezer drieëntwintig jaren, langeren of korteren tijd, onder zijn opzigt en deelde in zijne vaderlijke zorgen, en onder die allen is er niet één eenige, die niet het voorwerp was zijner bijzondere opmerkzaamheid, zijner afzonderlijke gebeden; en sedert dat deze geestelijke zonen in alle werelddeelen, onder alle volken verspreid zijn, hief hij vaak zijn gebed ten hemel en smeekte voor hen hulp en zegen op hun werk af; hunne zorgen, hunne bezwaren en moeite merkte hij aan als de zijnen, en in hunne vreugde en in den zegen op

hunner arbeid, deelde hij als ware het zijne vreugde, en de zegen op zijn werk geweest. Ten allen tijde wekte hij hun met zijne deelnemende liefde op en sterkte hij hen, en wanneer ook soms zijn eigen hart in stilte bloedde, zoo vloeiden toch altijd van zijne lippen, woorden van opbeurende vertroosting. Onder de vrienden des Genootschaps, met welke hij zamen werkte, verkeerde hij altijd in nederigheid, betoonde hun steeds een hart vervuld met de innemendste liefstalligheid. Zijne raadgevingen, wanneer hij verzocht werd die mede te deelen, waren altijd doordacht en doelmatig, en menigmaal zag zijn scherpziend oog nog daar uitkomst, waar men ontmoedigd de handen werkeloos wilde laten neêrhangen.

Onder de menigvuldige werkzaamheden, die met elk jaar in grooten getale toenamen, had de ontslapene altijd nog tijd gevonden om menigen anderen, voor het geheele zendelingswerk onzer dagen hoogst gewigtigen arbeid, te voltooien. Behalve de 23 jaargangen van het Zendelingsmagazijn, heeft de overledene nog het belangrijke werk van eene Zendeling-geschiedenis, in vijf deelen, uitgewerkt en tot op het punt, hetwelk hij zich van den aanvang af ten doel stelde (de tijd der hervorming) volbragt. Maar hoe zwaar zijne beroepsbezigheden ook op hem drukten, zoo verleende hij toch altijd aan zijne vrienden den toegang tot zich, en zij zoowel als de ontelbare bezoekers die bijna onafgebroken tot hem kwamen, ondervonden steeds nieuwe bewijzen, dat de liefde het keerpunt zijns levens geworden was. Voornamelijk ondervond dit zijne eigene familie.

Nadat hij reeds in de eerste jaren zijns huwelijks twee lieve, veelbelovende kinderen door den dood verloren had, schonk hem de Heer in het jaar 1825, juist gedurende het Zendingseest, in zijne nu vaderlooze dochter JULIA, een vernieuwd bewijs zijner genade. Met eene onbeschrijfelijke teederheid hing zijn vaderhart aan dit eenige kind, en zijne zwaarste lijdensuren werden verzacht door het zien op dit kind, het voorwerp zijner vurigste gebeden. Sedert de geboorte van dit kind, begon echter de dierbare gade des overledenen ziekelijk te worden; en eene lange rei van lijdensjaren, die met zwaardere of lichtere smarten tot op dit uur aanhielden, voerde de beide echtgenooten in eene zee van droefnissen, welke alleen bij den Heer bekend zijn. Maar wanneer de aanblik zijn lijdend hart diep nederdrukte, zoo was toch zijne vertroosting, zijne door innerlijke vrede gesterkte opgeruimdheid, altijd eene verkwikking voor de dierbare kranke, die nu zoo veel te meer zijn verlies op het smartelijkst gevoelt. Stervende beval de ontslapene haar aan eenen bloedverwant als eene moeder, en zijne weldra vaderlooze dochter als een kind aan, en gaf hem daarin eene erfmaking, die hem altijd dierbaar blijven zal.

Sedert vele jaren namen de krachten des overledenen, onder den zwaren en moeilijken levenslast, zigbaar af; de zwakke zielenwoning begon merkkelijk te verouderen; maar zijnen opgewonden geest werkte steeds met ijver voort; de eene arbeid na de andere werd voltooid, en alles meer in een korter bestek en tot een geregelder en gemakkelijker overzigt gebragt.

In den loop van dit jaar (1838) dreigde menigmalen de aardsche hut onder nieuwe op haar aankomende smarten en zorgen in te storten, maar de magtige en genadige hand des Heeren ondersteunde haar en hield haar staande.

In den nacht van den 3 op den 4 November echter hernieuwde zich eene ongesteldheid op zulk eene wijze, dat een spoedig einde scheen vooruitgezien te moeten worden. Met onvermoeiden ijver en trouw beproefden de wakkere geneesheeren, en onder hen voornamelijk zijn oude vriend, Doctor STUCKELBERGER, de krankheid te doen wijken; maar de hoop daartoe was zeer flauw. Met kalmte en helderheid nam hij van zijne geschokte gade en van zijn snikkend kind, ja van alle de omstanders een onvergetelijk afscheid. Maar de Heer wilde zijnen dienstknecht niet als in één oogenblik van ons wegnemen, en verhoorde het gebed van diegenen, welke om eene langere voortdoring des dierbaren levens smeekten. Het werd korten tijd daarna eenigermate beter met de zieke en men begon hoop te voeden. De blijmoedigste oppassing viel hem van de oudere en jongere leden zijner bloedverwanten ten deel, en elk beijverde zich om strijd en dong als het ware naar den voorrang, om den dierbaren, innig geliefden vader nog te mogen dienen en helpen. Nieuwe, gedurig wederkeerende herhalingen der ziekte, verwoestten echter weldra de levenskern van zijn gebrekkelijk ligchaam.

Bij dit alles bleef zijn geest helder, zijne kalmte onveranderlijk, zijne vreugde en blijdschap over de verlossing die in Christus Jezus is en in hem ons uit genade toegerekend wordt,

vast en verkwikkend; zijn verlangen naar het eeuwige vaderland daarboven gedurig vuriger en zijne verzekerdheid dat hij derwaarts reizen mogt, steeds overtuigender. Met eene zalige opgeruimdheid, maakte hij nog den dag voor zijn einde onderscheidene beschikkingen, en bepaalde hij, hoe men zich gedragen moest tijdens zijn afsterven, en nadat hetzelfde had plaats gevonden en aan den avond vóór den dag van zijn henegaan, sprak hij nog met kinderlijke vreugde over het zalige vooruitzigt, om hierboven den Heer beter te kunnen dienen, en van de onderlinge gemeenschap tusschen de strijdende kerk hier op aarde en de zegepralende gemeente daarboven. Nooit zullen zij, die dikwijls bij hem konden zijn, die zalige oogenblikken vergeten. Eindelijk in den morgen van den 19 December, verloor hij het vermogen om duidelijk te kunnen spreken, maar in geenen deele het heldere en geheele bewustzijn. Bijbelplaatsen en sommige verzen van Gezangen werden gedurig van hem gehoord, en wanneer hij van de heerlijkheid des hemels, en van zijnen Heer en hemelschen Vriend sprak, fonkelden zijne stervende oogen als op nieuw. Volgens zijne, des vorigen daags zelf gemaakte beschikkingen, werden nu sommige Zedelingskweekelingen geroepen, welke hem tot zijne verkwikking in zijne stervensure, eenige verzen uit twee zijner meest geliefkoosde gezangen zouden voorzingen. Die broeders stonden rondom het dierbare sterfbed, en zongen met zachte stemmen:

Ja Christus is mijn leven,
En sterven mijn gewin,

